

Φωτογραφία: Αλέξανδρος Βούτσας

Το τέρας

Μαριλένα Πολιτοπούλου

Κάνει πολύ κρύο σήμερα. Παγωνιά. Τα δάχτυλα μου δεν μπορώ να τα κουνήσω καθόλου. Να ερχόταν η Σουζάνα, να μαζέψει τα κεριά, θα της έλεγα να μου πιάσει εκείνη την κουβέρτα από δίπλα. Πώς να σηκωθώ; Πώς να φτάσω εκείνη το μάλλινη πράσινη κουβέρτα. Το τελευταίο δώρο του Γιώργη μου. Το τελευταίο πράγμα που άγγιξε και μου το έδωσε. Είναι επάνω το χάρισμά του, είναι επάνω η ψυχούλα του που αδίκησα. Τα πόδια μου είναι πιο παγωμένα σήμερα. Έχει ανέβει η παγωνιά μέσα μου, κοντεύει να φτάσει στα γόνατα.

Το πουλάκι μου ήθελε να αλλάξει τον κόσμο μια που δεν μπόρεσε ν' αλλάξει τη μάνα του. Αγύριστο κεφάλι σαν κι εμένα. Μονάχα που εγώ ήμουν εγώ κι ο Θεός κι οι αμαρτίες μου κι εκείνος ήταν αυτός και ο κόσμος και τα βάσανά του. Και κανένας άλλος δε μετρούσε γι' αυτόν παρεκτός η υπόσχεση που έδωσε κάποτε στον εαυτό του. Ούτε γυναίκα, ούτε παιδιά, τίποτα. Μονάχα η υπόσχεση. Σαν το δικό μου τον τάμα. Να μην έχω σπίτι ζεστό. Να μην αξιωθώ τη θαλπωρή της γιαγιάς που μου 'δινε το κορίτσι μου αν δε με συγχωρέσει ο γιος μου.

Έτσι έφτασα στο νησί, μια κρύα νύχτα σαν κι αυτήν. Έφυγα την ίδια μέρα, τη μέρα που η γυναίκα του, η γυναίκα με τα πύρινα μάτια και τα κόκκινα μαλλιά, δε με άφησε να δω το εγγόνι μου.

Φυσούσε στον Πειραιά και τα κύματα σκέπαζαν την προβλήτα. Δεν είχε καράβι για την Τήνο παρά την άλλη μέρα το πρωί. Έμεινα σε ένα καφενέ 14 ώρες. Πάνω σε μια ξυλόσομπα από βαρέλι έβραζε τραχανάς. Θυμάμαι ένα γέρο ναυτικό ν' ακουμπάει μια κούπα στα πόδια μου και να στηρίζει το κουτάλι ανάμεσα στα δάχτυλά μου. Χέρια, πόδια παγωμένα. Σαν και τώρα.

Παγωνιά και τρικυμία στην ψυχή μου, τότε, τώρα μονάχα παγωνιά. Η τρικυμία κάθηκε μαζί με τον Γιώργη και τον Στέλιο και τη Νέλλη. Εγώ μονάχα κι ο Θεός κι οι αμαρτίες μου. Όταν δεν υπάρχει κανείς πια να συγχωρήσει, όταν δεν υπάρχει κανείς πια να

συγκωρήσεις, να ελπίσεις, μένει η παγωνιά. Η παγωνιά μακριά από την τρικυμία. Η τρικυμία ζεσταίνει την ψυχή. Τη ζεσταίνει δίχως θερμή, σαν ηλεκτρισμός, γίνεται το μέσα σου σαν τα μαλλιά που ορθώνονται όταν τα πλησιάζει η τσατσάρα που την έχεις τρίψει στο μάλλινο ρούχο. Έτσι ταραζεται από τη λαχτάρα και το είναι το τρικυμισμένο.

Σουζάνα εσύ, είσαι; Σουζάνα...

Χτυπάει η τέντα στη σιδεριά. Να αναβοσβήσω το φακό. Μπορεί να τον δει και να πεταχτεί ως εδώ.

(Αναβοσβήνει το φακό για ώρα ώσπου μένει ανοιχτός. Διακρίνεται η γυναίκα στην καρέκλα.)

Τώρα την ψυχή μου τη ζεσταίνει μονάχα εκείνο το όνειρο.

(Καθώς μιλάει το φως του φακού σιγά σιγά μειώνεται. Θα σβήσει μαζί με τη φωνή της.)

Αυτό το όνειρο το βλέπω κάθε βράδυ. Σουζάνα ήρθες; Δε σε βλέπω. Δεν πειράζει, θέλω να ακούσεις αυτό το όνειρο της ζεστασιάς.

Κουβέρτες. Είναι παχιές, σκουροκόκκινες, η μια βαλμένη πάνω στην άλλη. Κάτω από τις κουβέρτες είναι ένα κορμί. Δεν το βλέπω, βλέπω μονάχα τα πόδια. Είναι τα πόδια του άντρα μου. Μεγάλα με τα νύχια σαν γδαρμένα και μαυρισμένα. Όπως είναι τα νύχια των γέρων, γιατί ο άντρας μου ήταν γέρος. Στο έχω πει αυτό Σουζάνα. Ήμουνα 24 χρονών κι εκείνος 55 όταν με πήρε από τη μάνα μου. Κάναμε τρία παιδιά, δυο γιους και μια κόρη. Ο μεγάλος μου, ο Γιώργης ήταν ο λατρεμένος μου, η Νέλλη η μικρότερη, ήταν εκείνη που με αγάπησε στ' αλήθεια. Ξέρεις τι σημαίνει «στ' αλήθεια»; Σημαίνει πως αγάπησε αυτό που ήμουνα, όχι αυτό που λένε οι άλλοι πως είναι η μάνα. Και με φρόντισε η καρδούλα μου όσο ζούσε. Η Νέλλη με συγκώρησε. Όμως ο Θεός μου την πήρε νωρίς. Μου πήρε όλους όσους με αγάπησαν. Όταν χάθηκε εκείνη χάθηκε κι η ελπίδα για ζεστασιά. Από τότε βλέπω αυτό το όνειρο κάθε βράδυ. Λες κι ο Θεός αποφάσισε πως πρέπει να ζήσω κι άλλο για να τη θυμάμαι και μου έδωσε το όνειρο αυτό για ν' αντέξω.

Γυρνάω γύρω γύρω από το κρεβάτι. Θέλω να σηκώσω τις κουβέρτες. Γιατί; Δεν ξέρω. Γιατί θέλω να δω κάτω από τις κουβέρτες; Νιώθω μεγάλη αγωνία, αγωνία δίχως όνομα σε όλο το κορμί, τι θέλω να δω; Αν είναι από κάτω ο άντρας; Αν είναι καλά; Αν αναπνέει; Μήπως σκάσει κάτω από όλες αυτές τις κουβέρτες; Βυσσινί, μελιτζανί, καφέ της σοκολάτας. Ναι, αυτό είναι. Κάτω από τις κουβέρτες ξέρω πως έχει ένα κουτί σοκολάτα. Ξέρω πως είναι πόλεμος κι όλοι οι άντρες λείπουν. Αναρωτιέμαι, πώς έμεινε αυτός κάτω από τις κουβέρτες; Είναι γέρος, είναι 75 χρονών, δεν πήγε στον πόλεμο, λέω μέσα μου και διστάζω να ανασηκώσω τα σκεπάσματα. Σαν να την κρατάω τη σοκολάτα για αργότερα. Συνεχίζω και γυρνάω γύρω από το κρεβάτι, ξυπόλητη, τα πόδια μου κρυώνουν. Ούτε παπούτσια ούτε κάλτσες, τα νύχια μου είναι βαμμένα κόκκινα. Σκέφτομαι παράλογα πως οι άλλοι πολεμάνε κι εγώ έχω τα νύχια βαμμένα κόκκινα, αρχίζω και τα τριβω να ξεβάψουν, δε βγαίνει η μπογιά, τα ξύνω σαν να αλλάζουν χρώμα, γίνονται άλλο χρώμα το κάθε νύχι. Αυτό μου φέρνει μεγάλη αγωνία και τότε μπαίνει στο δωμάτιο η νύφη μου. Ξέρεις αυτή η κακιασμένη, η χαμηλοβλεπούσα που παντρεύτηκε ο Γιώργης μου, μου λέει δεν προλαβαίνεις, πρέπει να φύγουμε, θα μπουνε στα σπίτια, θα πάρουν τα παιδιά. Μα της λέω δε γίνονται τέτοια πράγματα, δεν υπάρχουν πια Γενίτσαροι, τότε κλαίει και μου λέει, θα τα πάρουν τα παιδιά, πρέπει να κρυφτούμε να μη μας δουν, να σωθούμε εμείς να κάνουμε άλλα παιδιά να τους δώσουμε το όνομά τους.

Κλαίει και χώνεται στην αγκαλιά μου και η φούστα της μπερδεύεται στην καρέκλα, και σκίζεται. Τη νιώθω μαλακιά, σαν ζυμάρι επάνω μου, δεν είναι τσιτωμένη όπως στον ξύπνιο μου. Μένει γυμνή, μονάχα με το κομπινεζόν, γυαλιστερό, στο χρώμα της ζάχαρης, φτάνει λίγο πάνω από το γόνατο. Της λέω, μη σεκλετιζέσαι θα σου ράψω εγώ άλλη φούστα, το ξέρεις Σουζάνα πως έραβα στα νιάτα μου, και δεν έραβα απλά, νύφες έντυνα. Παράξενο πως μπλέκονται τα πράγματα στα όνειρα, ε; Της είχα ράψει εγώ το νυφικό της, αν και έλεγαν πως δεν κάνει πεθερά να ράψει νυφικό της νύφης της, τέλος πάντων το αψηφήσαμε ίσως γι' αυτό να με μίσησε τόσο πολύ.

Και τη βάζω στο κρεβάτι, δίπλα στον άντρα που, μονάχα που πια δεν είμαι σίγουρη πως είναι ο άντρας μου, τα πόδια του σαν να άλλαξαν σχήμα και χρόνια, μου φαίνονται πιο νεανικά, πιο απαλά μοιάζει να χώνονται τα νύχια μέσα στο κρέας. Της λέω θα βρεις μια σοκολάτα κάτω από το κρεβάτι φάε τη μισή και την άλλη δώσε μου την. Έχει κιόλας εξαφανιστεί κάτω από τα σκεπάσματα. Σαν ένα μπογαλάκι κάνει το κορμί της ένα παράξενο σχήμα κάτω από τις κουβέρτες, βγάζει το κεφάλι της έξω από τα σκεπάσματα, παράξενο κεφάλι δεν είναι το δικό της, έχει μακριά μαλλιά σαν της μέδουσας και ολοκόκκινα, η φωνή όμως είναι η δική της, ή μήπως όχι μήπως είναι της μάνας μου η φωνή που μου έλεγε, έλα είναι έτοιμο το ρόφημα θα κρυώσει, ναι με την ίδια φωνή η γυναίκα αυτή που είναι τώρα στο κρεβάτι μου, λέει, έλα να σου δώσω τη σοκολάτα και να σου δείξω ποιος είναι κάτω από τα σκεπάσματα. Βάζω πρώτα τα κόκκινα νύχια μέσα στα σκεπάσματα, χώνομαι σιγά σιγά, βυθίζομαι μέσα στο κρεβάτι. Σκοτάδι, πολύ σκοτάδι λέω, δε βλέπω τίποτα, το στόμα μου μπουκώνει από τη σοκολάτα. Μια θέρμη με γεμίζει ολόκληρη και ξυπνάω, σκάω από τη ζέστη, πετάγομαι από το κρεβάτι κάθιστη.

Βλέπω και ξαναβλέπω τούτο το όνειρο. Κάθε πρωί το σκέφτομαι, σαν να κρυφοκοιτάω κάτω από τα σκεπάσματα, να δω ποιος είναι εκείνος ο άντρας, ελπίζω πως αν ξαναδώ το όνειρο θα δω το πρόσωπό του, ή το χέρι του, κάτι, ένα σημάδι. Και ποια είναι εκείνη η γυναίκα. Τίποτα. Το όνειρο σταματάει πάντα εκεί.

Παράξενο όνειρο, ε; Και ποιο όνειρο δεν είναι παράξενο, Σουζάνα. Αλλά γιατί τόση ζεστασιά από ένα όνειρο που έχει τόση αγωνία. Δεν είναι γλυκό, δεν είναι ήσυχο, ούτε διαχαρούμενο. Σαν ένα νυφιάτικο κρεβάτι! Νυφιάτικο κρεβάτι και χαρούμενο, τι λέω η ξεπνοησμένη. Ένα στα χίλια, ένα στα 100 χιλιάδες να 'ναι χαρούμενο το νυφικό κρεβάτι. Ε, Σουζάνα; Εσύ δεν ξέρεις, έβαλες τα καλογερίστικα προτού σε βρουν τα βάσανα του γάμου. Δεν ξέρεις τι είναι το νυφιάτικο κρεβάτι όταν είσαι 24 κι εκείνος 55. Και να νομίζει πως ξέρει το γυναικείο κορμί και την ψυχή. Πήγαιναν με πουτάνες, γέμιζαν καρότσες με γυναίκες και γυρνούσαν, κι έπειτα έρχονταν σε μας ν' απαγκιάσουν, να κάνουν γιους και κόρες και νόμιζαν πως ήξεραν. Τον κακό τους το χρόνο ήξεραν. Τι λέω, Χριστέ μου συχώρα με. Μα τίποτα δε νογάνε από τη γυναικεία ψυχή που θέλει το χρόνο της. Δεν είναι το κορμί που ζητάει. Είναι η ψυχή που αλυκτάει. Το κορμί ξεχνιέται, ο νους τρέχει Σουζάνα. Αυτόν πως τον κρατάς;

Εσύ πως τον κράτησες τόσα χρόνια;

Νύφη στα 24, πρωτόγεννη στα 23, χήρα στα 37. Κι όμως δεν μου τη συχώρεσαν την ιστορία με τον Δήμο μου. Δε μου συχώρεσαν τη λατρεία που του είχα. Που δεν το κράτησα κρυφό. Γιατί να το κρατήσω πες μου. Και να 'θελα δε θα μπορούσα. Όμως, κρύβεται ο έρωτας; Δεν κρύβεται, αλλά από το παιδί σου πρέπει να το κρύψεις. Το αγόρι

δεν στο συγχωρνάει. Τότε δε συγχωρούσαν τα παιδιά τους έρωτες. Δε μιλούσαν σε κανέναν για τις πομπές μου, αλλά εγώ ήξερα. Εκείνα ήξεραν. Και ο Γιώργης μου της το είπε της γυναίκας του. Αυτό να μην είχε κάνει. Ας μην της το είχε πει. Εμείς θα τα είχαμε βρει κάποτε. Αν εκείνη δεν γνώριζε θα μου είχε δώσει συγχώρεση το παιδί, θα είχε καταλάβει καθώς βάραιναν τα χρόνια επάνω του. Εκείνη όμως δεν ήξερε από συγχώρεση. Όπως δεν ήξερε κι από έρωτα. Από καημό δε νόγαγε, μονάχα από γινάτι. Έχω κορίτσι, έλεγε πάντα. Έχω κορίτσι κι η μάνα σου εδώ μέσα δε θα μπει. Το τέρας δε θα μπει στο σπίτι μου, έτσι έλεγε. Σου λέω πως θα μου την έδινε τη συγχώρεση ο Γιώργης. Πώς το ξέρω αφού σαράντα

Ξέρεις τι είναι να έχεις όνειρα και να θες να τα δεις να παίρνουν σάρκα, Σουζάνα. Δεν ησυχάζεις στιγμή. Όχι σαν αυτό το όνειρο που ζεσταίνει στον ύπνο. Τα άλλα που σε ταλανίζουν, ώσπου ή τα θάβεις ή τα κάνεις σημαία να σε πάει στα ψηλά κι ύστερα να σου σκεπάσει το κορμί πεσμένο στα βράχια.

χρόνια δε δέχτηκε να με δει; Είναι βλέπεις τούτη η κουβέρτα που έχω στα πόδια μου. Την άπλωσες καλά; Εκείνος μου την έστειλε. Όταν έμαθε από την αδερφή του πως ήρθα να μείνω στην Τήνο για πάντα, μου έφερε η μικρή μια κουβέρτα. Σου το έχω πει πως είχε ένα μαγαζάκι

στην Αγία Ειρήνη, ο Γιώργης μου, εκεί στα στενά από πίσω, οδός Γερανίου 4, και πουλούσε σεντόνια, πικεδένιες κουβέρτες και ολόμαλλες κι άλλα πολλά, του κρεβατιού όλα (Γελάει, σαν να ντρέπεται). Θα την όρκισε τη μικρή να μην πει πως την έστειλε την κουβέρτα εκείνος, αλλά το ξέρω πως δική του ήταν η προσφορά, η μικρή τότε δεν δούλευε, είχε το γιόκα της στο καρότσι ακόμα, πού να βρει λεφτά για ολόμαλλη κουβέρτα. 50% μοχέρ.

Τι κουβέρτες έχει το όνειρο, ρωτάς; Για δεσ, ποτέ δεν το σκέφτηκα αυτό. Όλες μαζί, κι οι παλιές της προίκας μου, βαριές από αργαλειό και η μωρουδιακή του Γιώργη και του Στέλιου, γαλάζια και λευκή της Νέλλης. Όχι ροζ. Ποτέ δε μ' άρεσαν τα ροζ στα κορίτσια. Κι ακόμα μια, βαριά βελόντζα σκούρα. Της μάνας μου που την άπλωνε στο σοφά κι ακουμπούσε ο πατέρας κι έπινε τον καφέ του με γλυκό βύσσινο, το καλοκαίρι, με πορτοκάλι στριφτό το χειμώνα. Μονάχα τούτη εδώ που έχω απλωμένη στα πόδια μου λείπει από το όνειρο, όλες οι άλλες ανάκατα σκεπάζουν το κρεβάτι. Αγκαλιασμένες. Κάτω από αυτές τις κουβέρτες του άρεσε να χώνεται του Γιώργη και να κρύβει και το κεφάλι του. Του έλεγα βγες θα σκάσεις, εκείνος εκεί. Μεγάλο παιδί και δεν έλεγε να ξεκολλήσει από πάνω μου. Και ήρθε μια νύχτα και μας βρήκε εκεί. Ήταν κρύα τα σπίτια τότε. Παγωμένα. Χώθηκε κάτω από τα σκεπάσματα χωρίς να πάρουμε χαμπάρι... δεν ακούγαμε, δε βλέπαμε... θα ήταν 14 χρονών, 14 ο Γιώργης, 19 ο Δήμος. Ωχ, τι θυμάμαι, τι φέρνει εκείνο το όνειρο! Μονάχα που τότε κόντεψα να πεθάνω. Νόμιζα πως θα σταματήσει η καρδιά μου. Ήταν στη θεία του και γύρισε χωρίς να κάνει θόρυβο να μη με ξυπνήσει το πουλάκι μου. Ο Δήμος γέλασε. Ο Γιώργης έφυγε, γυρνούσε στους δρόμους μέρες, έκανε να φανεί βδομάδα και κι όταν γύρισε, έκανε να μιλήσει ένα χρόνο, δεν άνοιξε τα στόμα του. Κι έπειτα είπε, όταν για πρώτη φορά μίλησε, «Όλα τ' άλλα καλά, αλλά το γέλιο αυτό δε θα το ξεχάσω όσο ζω». Είχε ένα γέλιο ο Δήμος μου, μαχαίρι στην καρδιά να στην ανοίξει. Σαν το κορμί του ήταν και το γέλιο του. Άπλωνε και γέμιζε όποιον έφτανε. Σαν να 'βγαινε το γέλιο από τους πόρους του

κορμιού του κι όχι από το στόμα. Σαν να 'ταν δικός του ο κόσμος όλος. Έλεγε, εσύ μου τον άνοιξες τον κόσμο να μπω. 19 χρονών από μια γειτονιά του Πειραιά, σγουρά μαλλιά. Σου έχω πει πως ήταν ο Δήμος. Σαν τσιτωμένο τόξο, ολόκληρος. Τ' αντίθετο του άντρα μου σε όλα, ανάποδα κι από τον Γιώργη μου. Ο Γιώργης μου έμοιαζε. Ψηλός, λίγο γεμάτος, με μαλλιά που έπεφταν στο μέτωπο, μελί το χρώμα τους το ίδιο και τα μάτια του. Ράθυμος. Ονειροπαρμένος. Τι τα έκανε τα όνειρά του; Πως τα ακούμπησε στο κορμί αυτής της ασάλινης γυναίκας; Τ' ακούμπησε άραγε ποτέ ή τα έθαψε να μην πονέσει άλλο; Αρκετά πόνεσε με τα δικά μου που δεν τα άφησα στην άκρη. Ξέρεις τι είναι να έχεις όνειρα και να θες να τα δεις να παίρνουν σάρκα, Σουζάνα. Δεν ησυχάζεις στιγμή. Όχι σαν αυτό το όνειρο που ζεσταίνει στον ύπνο. Τα άλλα που σε ταλανίζουν μέρα νύχτα, ώσπου ή τα θάβεις ή τα κάνεις σημαία να σε πάει στα ψηλά κι ύστερα να σου σκεπάσει το κορμί πεσμένο στα βράχια. Κι έπειτα έγινε εκείνο το φριχτό πράγμα. Ήρθε εκείνο τα απόγευμα που κατάστρεψε τη ζωή μου. Όλων τη ζωή.

Ήταν ένα γλυκό μαγιάτικο απόβραδο. Τότε καθόμασταν στην αυλή, φτωχοί άνθρωποι ήμαστε, ίσα που τα έφερνα βόλτα με τρία παιδιά, αλλά ευτυχώς είχε αφήσει και μετρητά και σπίτι ο μακαρίτης. Εγώ κάτι τάραζα στην κουζίνα, έβγαίνα κάπου κάπου και πέταγα τα φλούδια στις κότες. Είχαμε τρεις, ίσα για τα αυγά των παιδιών, έτσι ήταν τότε πολλά σπίτια στα Πατήσια είχαν και πουλερικά.

Ο Δήμος κοιμόταν στο μικρό δωμάτιο που βρισκόταν στην άκρη της αυλής, η Νέλλη πίστευα πως ήταν στο δωμάτιό της κι έκανε τα μαθήματά της. Τα έπαιρνε τα γράμματα το κορίτσι μου, από την πρώτη μέρα στο σχολείο φάνηκε αυτό. Μεγάλο καημό έχω που δε σπούδασε που δεν πήγε μπροστά έτσι όπως την ονειρευόταν ο πατέρας της. Όνειρα είχε ο άντρας μου, δεν μπορώ να πω. Όνειρα για όλους και για τον εαυτό του. Για όλους εκτός από μένα. Εμένα με ήθελε μάνα των παιδιών του. Τελεία. Να μη σου πω τι σήμαινε αυτό, Σουζάνα. Άλλη φορά. Τώρα θέλω να πάρω κουράγιο να σου πω για εκείνη τη μέρα που όλα χάθηκαν. Είχαμε φάει κι ο Δήμος είχε πει λιγάκι. Δεν το σήκωνε το ποτό. Μικρός ήτανε. Όχι πως θέλω να τον δικαιολογήσω. Πώς να το πω, πώς να το πω; Δεν έχει περάσει μέρα σαράντα χρόνια να μην ξαναζήσω με το νου εκείνη τη μέρα, να τη φωτίσω, να την αλλάξω, αλλά να μιλήσω, να την κάνω λόγια, ποτέ. Ποτέ δε μίλησα για εκείνη τη μέρα. Μονάχα βουβά, στον εαυτό μου, πάλι και πάλι. Λόγια. Αλλάζουν τα λόγια την αλήθεια του είναι μας. Και πώς όχι;

Ας το πάρω από εκεί που εγώ ακούω τις φωνές. Ακούω τον Δήμο να ουρλιάζει. Μια Ακραυγή σαν να τον σφάζουνε. Πετάγομαι και τρέχω προς το σπιτάκι της αυλής, τότε ακούω την κόρη μου να κλαίει και να φωνάζει «μη», θα τον σκοτώσεις. Ανοίγω την πόρτα και βλέπω τον Γιώργη να κρατάει ένα ψαλίδι, εκείνο το μεγάλο που κουρεύαμε τις τριανταφυλλιές και να χτυπάει τον Δήμο στο λαιμό. Ορμάω να τους χωρίσω, η μικρή ήταν κολλημένη στον τοίχο κι έκλαιγε, της είπα έλα να με βοηθήσεις, δεν κούναγε, κι ο αδερφός της έξαλλος να βαράει τον Δήμο, το αίμα να τρέχει κόκκινο πάνω στο λευκό πουκάμισο και να φωνάζει:

«Θα σε σκοτώσω αλήτη, δε θα ζήσεις να την αγγίξεις, την αδερφή μου, με το σουβλί θα σε σφάξω», έλεγε κι άλλα φριχτά λόγια έλεγε. Κι η μικρή να κλαίει κολλημένη στον τοίχο, εκεί δίπλα στα ράφια με τα εργαλεία τού Δήμου, γιατί είχε φέρει στο σπιτάκι

του κήπου λίγα εργαλεία να φτειάνει κανένα παπούτσι στη γειτονιά, να μας δίνει και κάτι για το φαί του. Είχε φιλότιμο κι ας ήτανε νέο παιδί. Έλεγε πως ήταν 21 χρονών. Νομίζω πως έκρυβε κάνα δυο χρόνια. Αλλά με τις γυναίκες είχε κάτι.

Πώς να στο πω καλή μου Σουζάνα, την έβαλες στα πόδια μου την κουβέρτα; Γιατί δεν τη νιώθω;

Το είπε και στο χωροφύλακα που ήρθε αργότερα, αυτόν που πήρε τον Γιώργη και τον πήγε στο Τμήμα κι έκανα μια βδομάδα να τον βγάλω. Του λέει του χωροφύλακα ο Δήμος, γελώντας, τον ξέραμε βλέπεις το χωροφύλακα, λίγο πιο κάτω έμεινε με τη γυναίκα του, άκαρπο ζευγάρι. Του λέει, λοιπόν, σαν θρασίμι που ήτανε, «άμα μια γυναίκα θέλει και σου το δείξει πώς να της πεις ότι κυρ-Τάσο μου, εγώ δεν μπορώ». Του αστράφτει μια ο Τάσος κι ας ήταν πληγωμένος άσχημα ο μικρός, έτρεχε αίμα από τη μύτη του, έτρεχε κι από το μπράτσο του που του το είχε κόψει ο Γιώργης, το λαιμό ευτυχώς δεν τον είχε πετύχει.

«Παιδί είναι», του κάνει ο Τάσος, «δεν ντράπηκες να την στριμώξεις έτσι;». Κοριτσάκι ήταν, ό,τι είχε κλείσει ήταν τα 12, η Νέλλη μου. Κοπέλα με τα όλα της, αλλά για μένα κοριτσάκι, ακόμα κοριτσάκι την έχω μέσα μου κι είναι δέκα χρόνια θαμμένη στο χώμα. Όσα κι ο Γιώργης μου. Μαζί τους έχασα. Πάντα μαζί ήταν τα δυο παιδιά. Βαθιά μέσα τους. Μεγάλη αγάπη είχαν ο ένας για τον άλλο. Τους έδεσε η ζωή, ο θάνατος του πατέρα τους κι εκείνη η μέρα. Είχε καθίσει δίπλα στον πάγκο που ακουμπούσε ο Δήμος τα εργαλεία, σουβλιά, πετσιά, κλωστές, να βάψει τα νύχια της, λέει. Είχε πάρει το κόκκινο βερνίκι που είχα στο κομοδίνο για τις γιορτές. Το βερνίκι. Για δεσ, Σουζάνα. Το ίδιο βερνίκι που βάφει το όνειρο με χρώμα. Παράξενο πράγμα τα όνειρα, ε; Την ξαναείπα ίδια τη φράση πριν, λες; Μα είναι παράξενα δεν είναι; Κάθισε δίπλα του, του 'κανε γυναίκα με τα κόκκινα νύχια, έπαιζε η μικρή τη μεγάλη. Ποιος ξέρει τι είχε στο νου του το αγριοκάτσικο. Ήταν άγριο παιδί. Μου έμοιαζε. Πιο πολύ από όλους. Για τον άλλο μου γιο δε σου μίλησα καθόλου. Ήσυχο παιδί, ασθενικό, το έχασα νωρίς. Στα επτά από κοκίτη που γύρισε σε πνευμονία. Έτσι ήταν τότε, χάνονταν πολλά παιδιά νωρίς.

Μετά από χρόνια ο κυρ-Τάσος, ο χωροφύλακας, είχε έρθει εδώ στην Τήγο, είχε κάνει τάμα αν ζήσει κι αξιωθεί να πάρει σύνταξη να έρθει στην Παναγία, άκου τάμα κι αυτό. Να πει ευχαριστώ που αξιώθηκε να γεράσει ήθελε. Λες κι είναι για ευχαριστίες τα γεράματα... Άλλο σου έλεγα. Κουράστηκα.
(Σταματάει για λίγο.)

Τον έβαλε τον Γιώργη μου για λίγο μέσα, να περάσει ο άγριος ο θυμός μη γίνει κανένα μεγάλο κακό από αυτά που δεν μπορείς να πάρεις πίσω. Αυτή την εξήγηση μου έδωσε όταν τον συνάντησα εδώ, στο προαύλιο της εκκλησιάς. Μονάχα που όταν βγήκε ο Γιώργης από τη φυλακή, ντρέπομαι να πω τη λέξη γιατί έμεινε μέσα κάμποσες μέρες, πόσες σου είπα, δε σου είπα; Μια βδομάδα θα ήταν, ίσως και περισσότερο, μήπως δύο, τρεις ίσως, μήνας σίγουρα όχι. Βγήκε από τη φυλακή και ήρθε γραμμή στο σπίτι να δει αν ήταν εκεί ο Δήμος. Είχε πει μέσα του, το 'χε γυρίσει στο μυαλό του πάλι και πάλι, αν τη βρω με τον αγαπητικό της, χάνομαι για πάντα, αν έχει ξεκουμπιστεί κάνω μια προσπάθεια για τη αδερφή μου. Τι να σου πω, Σουζάνα, να πω πως τον είχα διώξει; Ψέματα θα πω, ίσως κι αλήθεια, γιατί σαν να θυμάμαι, πως την πρώτη νύχτα τον έδιωξα, του είπα να φύγει, είχα τη μικρή μαζί μου, κοιμόταν στο κρεβάτι κι όλο έκλαιγε και μου έλεγε το χρυσό μου, πως

τίποτα δεν έγινε, να μη στεναχωριέμαι. Είχε εμένα στο νου της, μην πικραθώ. Φοβόταν κίολας μη φύγω, μην την αφήσω. Πού να ξέρω τι είχε στην καρδούλα της. Τι ξέρουμε για τα παιδιά μας; Την άλλη μέρα ήρθε και ξανάρθε ο Δήμος, δε θυμάμαι πια, την τρίτη, την τέταρτη μέρα δεν άντεξα, του είπα μείνε, μονάχα που έστελνα τη μικρή στη θεία της, να καθίσει εκεί να μελετήσει. Πήγε από κει ο Γιώργης, την πήρε και χάθηκαν. Εξαφανίστηκαν από τη γειτονιά. Μετά από έξι μήνες φάνηκε η Νέλλη. Του το είχε σκάσει του αδερφού της να έρθει να με δει. Ερχόταν το πουλάκι μου όποτε έλειπε ο Γιώργης για δουλειές. Πώς τα έβγαλε πέρα 16 χρονών αγόρι; Έτσι ήταν τότε Σουζάνα, 16 χρονών ήτανε άντρες τ' αγόρια μας, όχι σαν τα σημερινά παιδιά, στη φούστα της μάνας τους ως τα 30! Μείναμε τρία χρόνια μαζί ακόμα με τον Δήμο. Μα δεν ήταν καλά. Τσακωνόμασταν πια, είχε χαθεί η γλύκα κι η απαντοχή. Σαν να είχαν σκληρύνει τα χάρδια και η καλημέρα δύσκολη. Η καληνύχτα περισσότερο. Μα δεν μπορούσα δίκως. Και σκληρά καλύτερα από καθόλου. Όσπου χάθηκε κι ο Δήμος, έφυγε για τον πόλεμο και δε βρήκε το δρόμο της επιστροφής. Όχι δε σκοτώθηκε, έμαθα πολύ αργότερα, αφού τον έψαξα, τον έκλαψα, πως είχε μείνει κάπου στα Γιάννενα, εκεί παντρεύτηκε κι έφτιαξε μαγαζί. Ποτέ δε με αναζήτησε, ούτε ένα μήνυμα δεν έστειλε. Το κορμί μου πόνεσε όσο και η ψυχή μου.

Αν έμαθα τι απόγινε, ρωτάς; Θες τη συνέχεια; Δεν έχει συνέχεια όταν το κορμί μείνει άνυδρο. Εκεί τελειώνουν όλα. Έπειτα μονάχα στέκεσαι και περιμένεις το χάρο να φανεί. Όμως ναι, έμαθα. Πάντα η ζωή σου δίνει απάντηση σε αυτό που βαθιά μέσα σου ζητάς να μάθεις. Να κλείσεις τους λογαριασμούς.

Της Νέλλης της έγραψε. Βρήκα το γράμμα στα χαρτιά της όταν πέθανε το κορίτσι μου. Το κρατούσε όλα αυτά τα χρόνια το γράμμα του, τι κι αν παντρεύτηκε, τι κι αν γέννησε δυο παιδιά. Της έγραψε πως θα παντρευόταν και πως μόνο εκείνη μπορούσε να το σταματήσει αυτό. Έτσι κατάλαβα πως την έβλεπε. Την έβλεπε κρυφά από τον αδερφό της, κι από μένα. Από όλους. Μάτωσε γι' αυτήν. Φυσικό δεν είναι; (δε)

ΔΙΑΦΗΜΙΖΟΜΕΝΟΙ

BARBARA'S FOOD COMPANY	σελ. 151	ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ	σελ. 4-5, 22-24, 32-33, 126-127
ΓΕΡΜΑΝΟΣ	σελ. 2η εξωφύλλου	ΚΕΔΡΟΣ	σελ. 8-9, 52-53, 99, 132
Γ. & Κ. ΔΑΡΔΑΝΟΣ	σελ. 51	ΜΕΛΑΝΙ	σελ. 124-125
ΕΛΙΔΟΣ	σελ. 101	ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ	σελ. 111
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ	σελ. 13	ΜΟΝΤΒΛΑΝΚ	οπισθόφυλλο
Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΔΕΚΑΤΩΝ	σελ. 175	ΟΠΑΠ	σελ. 1
ΗΛΕΚΤΡΑ	σελ. 16	ΟΡΥΣ ΜΑΓΝΥΜ	σελ. 150 και 157
ΗΟΝΔΟΣ ΚΕΝΤΡΟ	σελ. 3η εξωφύλλου	ΟΖΟΝ	σελ. 114-115
ΘΕΑΤΡΟ ΓΚΛΟΡΙΑ	σελ. 134	ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ	σελ. 12
ΙΑΝΟΣ	σελ. 165	ΠΟΛΙΣ	σελ. 67
		ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ	σελ. 141
		ΤΗΑΤ'Σ ΡΙΓΗΤΣ	σελ. 171
		ΥΨΙΛΟΝ/ΒΙΒΛΙΑ	σελ. 135